

מחורש לחורש

בין הפטיש והפרך

הקיבוץ היהודי הקטן ברודזיה נתון עכשיו בין הפטיש והסדן ומצבו גרוע ממצבה של העדה היהודית הגדולה בדרום-אפריקה. הממשלה הגזענית של איין סמית לא שמה לה למטרה מיוחדת את רדיפת היהודים, אבל ראשיה יודעים יפה, כי רוב רובם של היהודים — בחלה נפשם בגזענות ובכל תועבותיה. מאידך גיסא, היהודים כבני המעמד הבינוני, אנשי המסחר ואנשי המקצועות החפשיים, נאלצים ללכת בתלם המשטר החדש, או לעזוב את רודזיה. בדרום-אפריקה התהליך הוא יותר איטי אך לא פחות מדכא. עדיין מותר לאסוף כספים לטובת הקרנות הציוניות, אך אסור להוציא את הכספים הנאספים מן המדינה ולהעבירם למדינת ישראל. בוודאי שאסור להטיף בגלוי נגד „אפארטאיד“, ממשלת פרוורד היא ממשלה גזענית ופרוורד עצמו היה מאוהדי גרמניה הנאצית בשנות השלושים ואף התנגד לכניסת פליטים יהודים לדרום-אפריקה בתקופה ההיא, לפני רדת חרב המלחמה וההשמדה על יהדות אירופה. המיעוט היהודי בדרום-אפריקה, שאינו יכול, או אינו מוכן להגר, מוכרח איפוא „להגיב באלם לשון“, כוהן-דת פרוטסטאנטי, או קאתולי, כי ינאם בכנסיתו נגד שיטת „אפארטאיד“ ויוכיח, כי שיטה זו נוגדת את ההשקפה של הנצרות — הוא לבדו יישא בעונו, אך על כל העדה לא יצא הקצף. מה שאין כן רב יהודי: אם ינאם בבית הכנסת נגד שיטת „אפארטאיד“ — מיד תתקוף העתונות הממשלתית את העדה היהודית כולה ותאשים אותה באי נאמנות למדינה ולשלטון. גם ביהודי דרום-אפריקה נתקיים בהחלט „עריבים זה בזה“, והרי הם בחזקת אנוסים ובני ערובה. אמנם, רבים מן הלבנים הפועלים למען הכושים במחותרת הם יהודים, אך ועד הקהילות היהודיות נזהר ונזהר מלנקוט עמדה כוללת בשם חברי הקהילות.

עדיין הועד טוען, שכל פרט יהודי מדבר ופועל בעניין זה בשם עצמו בלבד. אך אנשי פרוורד סבורים, כי מן הדין הוא, שכל העדה היהודית תישא בעוון כל פרט יהודי. אם בדרום-אפריקה „השקטה“ מימי שארפויל, כך, ברודזיה הנסערת — על אחת כמה וכמה, בזה תוסבר התופעה, שמתוך 4 חברי הפרלמנט היהודים ברודזיה התיין רק אחד לצאת בגלוי נגד הקו הגזעני וההינתקות מהקיסרות הבריטית. שלושת הנותרים חששו כנראה, כי „על כל העדה יצא הקצף“. בדרום-אפריקה היו זמנים, שבהם היו רוב רובם של יוצאי האיים הבריטיים לשעבר מתנגדים ל- „אפארטאיד“, לפי מסורתו המזהירה של המרשל סמאטס המנוח.

ברודזיה המצב הוא שונה: רוב תומכיו של איין סמית הם דווקא מיוצאי האיים הבריטיים אשר זה מקרוב באו: בשנים שלאחר מלחמת העולם השנייה. אילו נשאר הלו במקומותיהם ודאי היו רובם מצביעים בעד מפלגת הלייבור. עכשיו שהתיישבו ברודזיה וזכו להגיע לרמת-חיים גבוהה בתנאי עבדות הכושים, שוב אינם מוכנים לוותר על משטר העבדות והדיכוי והם מתנגדים לחוקת 1961, המוליכה למתן זכויות לארבעת מיליוני הכושים שברודזיה, לאבדן יתרונם הכלכלי והמדיני העצום של 200,000 לבני העור במדינה ולקשד עם הקהילה הבריטית, שאינה יכולה, לפי עצם הרכבה, לומר אמן לקו הגזעני הגלוי והמוחלט של ממשלת סמית. הגבלות המטבע המשתקות את היבוא והיצוא והקפאת החשבונות בבנקים מחייבות את כל הרוצה להגר עתה — להפקיר את נכסיו ולצאת נקי. ההליכה בחזקת אל האיים הבריטיים ולאירופה — מן ההכרח איפוא שתהא איטית, ורבים מהשוטמים את משטר הגזענות בסתר לבם יעדיפו לחכות עד יעבור זעם וממשלת לונדון תתגבר על ממשלת סאלסברי. אלא

הרבה חידוש בהכרזות האמורות, שכן שליטי בולגריה — להוציא את דימיטרוב — היו תמיד מן האדוקים בשמירה על טהרת הקו „המארכסיסטי-לניניסטי“ נוסח מוסקבה, הרי יש ויש מן החידוש בהכרזה המשותפת שהוצאה על ידי נאצר ואוחאב אחרי ביקורו של הלה בקאהיר.

הברלי נוסח

במודעה המשותפת של אוחאב ונאצר נאמר, כי שני הצדדים „מגנים את המדיניות האימפריאליסטית במזרח התיכון ומביעים תמיכה מלאה בזכויות שיש להן יסוד של הערבים הפלשתינאים, בהתאם לרוחה של מגילת האו"ם“. בעבר נמנעה פולין מטעמים היסטוריים ומדיניים מובנים, מלאשר הכרזות ערביות לרעתה של ישראל מתוך ההנחה, שכל אישור כזה יעודד את הערבים למזימות תוקפניות ול-מלחמת-נקם נגד מדינת ישראל, והלא נאצר לא טרח כלל להסתיר את כוונתיה התוקפניות של מצרים, יחד עם שאר ארצות ערב, כלפי ישראל. בנאום בחלואן דיבר בפירוט על הכנות לפלישה לישראל, והבטיח שהיום הוא לא ירחק חוק, ובנאום שנשא במסיבה לכבוד ז'יבקוב, אף הטעים, כי „מדינות ערב מגייסות כוחות עצומים כדי לכבוש מחדש את פלשתיין“. אמנם, קיימים כמה הברלים דקים בין הנוסח המצרי-בולגרי והנוסח המצרי-פולני של ההודעות המשותפות. אבל גם הנוסח המצרי-פולני שהוא יותר „מתון“ ושאינו כולל גינוי מפורש של „הציונות הגזענית והאימפריאליסטית“ הוא חמור למדי בפרט אם נשים אל לב, שעוד לפני כששה חדשים, בזמן ביקורו של סגן ראש הממשלה המצרי בווארשה, לא הוזכרה שאלת ערביי פלשתיין בהודעה המשותפת כלל ועיקר, אף שניתן לשער, כי סגן ראש-ממשלת מצרים לא החמיץ הזדמנות זו, כדי לנסות ולצרף לנוסח ההודעה פסוק אחד או שניים בגנותה של ישראל ולא עלתה בידו, היחסים בין ממשלת ישראל וממשלת פולין היו בעבר תקינים ומשופרים יותר מאשר עם כל מדינה אחרת במזרח-אירופה, מיום עלייתו לשלטון של גומולקה ומיום שבו נשתחררה פולין מלחצה הכבד של יד סטאלין, והנה במקום התקדמות ביחסים אלה, אנו רואים עכשיו סימנים ברורים של נסיגה, וזה בזמן שהמצרים

שאינ אנשי האופוזיציה הגלויה והנסתרת כאחת מאמינים, כי ממשלת סמית תמוגר על ידי עונשין כלכליים בלבד. אולם אם יגיעו הדברים לידי מלחמה, תהא זו מלחמה גזענית מוחלטת נגד שלטון הלבנים בכלל, ומשתתפיה יהיו עמי אפריקה המשווה-ררת שיתארגנו ב„כוח הצבאי האפריקני המאוחד“, והוא אסון שממשלת וילסון רוצה למנעו בכל מחיר.

בולגריה זפולין — בתלם

באמצע נובמבר נתבשרנו על ביקורם בקאהיר של ראש ממשלת בולגריה ומוזכיר המפלגה הקומוניסטית טודור ז'יבקוב, ושל נשיא פולין אדוארד אוחאב. שני הביקורים ירדו כרוכים יחד וסמוכים זה לזה, ללמדך, שהמניע העיקרי להם היה הצורך בחיפוש תומכים וידידים בשאלת חימושה האטומי של גרמניה בין עמי אפריקה ובמדינות ערב, ובפיתוח קשרי המסחר והמדע עם ארצות אלה. אין טעם להתעלם מהמקום החשוב שתופסת מצרים בין העמים האלה, הן מבחינת גודל אוכלוסייתה והן מבחינת מצבה הגיאופוליטי ושליטתה בתעלת טואץ. אבל יש לציין, כי בעבר נמנעו מדינות מזרח אירופה בכלל, ופולין בפרט, מלענות אמן בכל הזדמנות כזאת אחרי נוסחי התעמולה הערבית וה-חרפות האנטי-ישראליות, גם אם שיתפו עצמם עם ברית המועצות בהצבעה נגד ישראל על בימת או"ם. מה שאין כן עכשיו. בהודעה הרשמית שפורסמה עם תום ביקורו של ז'יבקוב הבולגרי נאמר בין השאר: „שני הצדדים מוקיעים את המדיניות האימפריאליסטית והגזענית של הציונות בפלשתינה“, פסוק המזכיר לנו את נוסח התיקון להצעת ההחלטה על האנטישמיות והגזענות, שהציע נציג ברית המועצות בוועדה לזכויות אדם באו"ם, ושעל חומרתו עמדנו במאמר קודם. עוד לפני צאתו מסופיה הכריז ז'יבקוב לפני כתב הסוכנות הידיעות המצרית, כי הוא „תומך בהחזרת זכויותיהם החוקיות של ערביי פלשתינה ומוקיע את זיונה של ישראל בידי גרמניה“, אף על פי שפרשת הציווד הגרמני שנשלח לישראל הוא לכאורה נחלת העבר — לא נמנע ז'יבקוב מלקלוע חץ בישראל בהזדמנות זו.

אולם אם מן הצד הבולגרי לא היה

ובריטניה וצרפת מציידות את עבר-הירדן והלבנון בנשק חדיש ובמטוסי "מיראז' — תהא מדינת ישראל חייבת לערוך מחדש את חשבונה ההגנתי.

נאצר ויעדו

יעדו של נאצר מוסיף להיות: השמדת ישראל. הוא מכריז וחוזר ומכריז על כך בשבועות האחרונים מתוך מאמץ עליון להחזיר לעצמו מקצת מן היוקרה שאבדה לו בתימן ובסוריה וכן גם בעבר הירדן ובעיראק. במזכירות-המדינה בואשינגטון מוסיף פים לראות בנאצר את הרע במיעוטו, ומדגישים, כי כל יורש של כסא נאצר יהא גרוע ממנו. מתוך השקפה זו אושר גם הפעם משלוח עודפי המזון למצרים, בשווי 55 מיליון דולר אף שרבים וטובים מחברי הקונגרס התנגדו לצעד זה. גם המאבק הדיפלומטי הגלוי של ישראל נגד הרשטת סיוע אמריקני למצרים לא נשא פרי. הכריע השיקול הידוע, המחייב שמירה על השלטון המצרי מחשש התמוטטות גמורה והשתלטות קומוניסטית במצרים ובשאר ארצות המזרח התיכון, שתהפוך איזור זה לוויטנאם שנייה. וזאת — למרות מה שהמדיניות הסובייטית בחלק עולם זה אינה מעידה על כוונה לעורר ולעודד מלחמה בין ישראל וערב, כמשאלת לבה של פקין. מחוגי משרד-החוץ הבריטי מביטחים, שה"ערבים" לא יהיו מוכנים לתקוף את ישראל אלא בעוד שלוש שנים" אמנם, החוגים האלה ודאי אינם מוכנים לתת ערובה נאמנה להשערותיהם. בבירות ערב התחילו מדברים שוב על מלחמת-מנע כדי להרוס את כוחה האטומי האפשרי של ישראל, העתיד להתפתח מקץ שנים אחדות. השערה זו חופפת את השערתו של עורך "אל אהרם", כי ישראל "עומדת לפוצץ פצצה אטומית". אבל האמת היא, כי הודו היא כנראה המדינה העומדת ראשונה בתור להרחיב את המועדון האטומי, בשל ההסתבכות בסכסוך הקאשמירי עם פאקיסטאן והאיום המתמיד של פלישת הסינים, שכבר נכנסו למועדון האטומי לכל הדעות.

"אין השעה פשרה"

כשנשאל הארולד וילסון בפרלמנט הבריטי אם הוא מוכן לדון עם הנשיא ג'ונסון ועם קוסיגין על אי מכירת

זקוקים לסחר ולאשראי הפולני יותר משזקוקים לו הפולנים. שוויו של סחר פולין עם מצרים הוא 40-35 מיליון דולר לשנה, שוויו של סחר בולגריה ופולין הוא כדי החצי מסכום זה. ברור שבשעת ניסוחן של הודעות משותפות קובע הצד המדיני ולא הצד הכלכלי אצל מדינות הגוש המזרחי. ראינו כיצד נזדרזה ברית המועצות לבטל הסכם על מימכר נפט סובייטי למדינת ישראל בימי מסע קדש (בשנת 1956) ובעטיו של זה, אף כי ההסכם היה נוח לצד הרוסי. היתה זו דוגמה בולטת של נסיון הפגנתי "ללמד את ישראל לקח על תוקפנותה" — לפי הגירסה הסובייטית.

נשק אטומי

בהודעה הפולנית-מצרית נאמר, כי שתי המדינות תומכות בהקמת "אזורים נטולי כל נשק אטומי באפריקה ובאירופה המרכזית". על הודעה כזאת גם ישראל היתה מוכנה לחתום, בפרט שאינה ששה לקראת האפשרות של חימוש גרמניה בנשק אטומי ומתן זכות הכרעה לבון בעניין השימוש בראשי-חץ אטומיים. יתר על כן, אם מכווני המדיניות של הגוש המזרחי, עם ברית המועצות בראשו, מתכוונים באמת ובתמים למעט את הסכנה של מירוף חימוש אטומי באפריקה ובמזרח הקרוב, הרי היו צריכים מזמן להפסיק את זרם הנשק הקונבנציונאלי למצרים ולשכנותיה הערביות. כל מירוף חימוש כזה, שפירושו למעשה התחרות בין מצרים וישראל, לא יסולק על ידי חתימתו של נאצר על תעודה מהסוג האמור, שחתמו עליה נאצר ואחאב, ושהיא בבחינת נייר לצור על פי צלוחית, כי אם על ידי סילוק התנאים העלולים להמריץ את שני הצדדים, או אחד מהם, לפנות אל הנשק האטומי כאל המוצא היחיד ממצב של חוסר איזון גמור באספקת הנשק לארצות המזרח התיכון.

נכון הדבר, שהכנת נשק אטומי עולה בממון רב ומצריכה ידע מקצועי וטכנולוגי רב. אולם בשלב התפתחות זה — לא בשמים היא. אם הרוסים וגרוריהם יוסיפו להמציא למצרים ולשכנותיה הערביות נשק קונבנציונלי רב למכביר, באשראי ובמחירים מוזלים, ואף ישתתפו בתכנית אסואן ובתכניות החומש המצרית והאחרות, בעוד אמריקה שולחת עודפי מזון

השיג רוב בבחירות בסיבוב השני. בזמן האחרון היו חששו להתקרבות ערבית-צרפתית מסויימת, מתוך המגמה להרחבת השפעתה של צרפת במזרח הקרוב ובצפון אפריקה. הפגישות עם מדינאי מצרים, הביקור של מדענים וטכנאים צרפתיים בקאהיר ומשלוח מטוסי מיראז' וציוד אחר ללבנון ולעבר הירדן — כולם העידו על מגמה זו. אבל כל עוד היה מעמדו של דה גול בשלטון איתן ודעת הקהל בצרפת תמכה בו בעוז לא היה ספק ביחס לשאלה, מי הוא הקובע והמחליט. מכיוון שכך אפשר היה להיות בטוח בדבר אחד: דה גול לא יעשה הסכמים על חשבון ישראל ולרעתה.

עכשיו נחלש מעמדו של גנרל דה גול במידת מה. יש הסוברים, שכשלוץ מסויים זה רק יגביר את תקיפות דעתו בכל השטחים. המדיניים, הכלכליים והבינלאומיים, שבהם הוא חולק על יריביו. אך ייתכן גם כן, שבעקבות הלחץ המוגבר יאלץ לוותר בשטחים שאינם מרכזיים וחיוניים ביותר לצרפת. אחד מהשטחים האלה הוא היחס לישראל ולמדינות ערב.

אין זאת אומרת, שדעת הקהל בצרפת אינה אוהדת לישראל ברובה. נהפוך הוא. אבל דה-גול עצמו שזב אינו יכול לנהל "מדיניות של איש אחד" מתוך ההנחה המוצקת שרובו המכריע של העם תומך בכל מהלכיו. ייתפתח מצב דומה למצבו של הנשיא קנדי המנחה, שעה שזכה בבחירות ברוב מועט לעומת ניכסון, ולפיכך היו צעדיו בזמן הראשון הסנניים במידה שנגדה את אופיו ואת מרבית שאיפותיו לפני הבחירות. ההבדל העצום הוא בזה, שהנשיא קנדי עמד או בראשית דרכו, כצעיר רודם, ובשנה השלישית לכהונתו אף עלה ונתעלה בהתמודדות על טיליו של כרושצ'וב בקובה, בצורה שכיפרה על חטא המשגה שנעשה תחילה בפלישת-הנפל למיפרץ-החזיריים, ואילו דה-גול, המצביא והקברניט, הוא אדם בא בימים ותוצאות הסיבוב הראשון של הבחירות באו לו כמהלומה בלתי-יצפויה. בתנאים אלה קשה להניח שישמור בעתיד הקרוב על מלוא חופש הפעולה שהיה לו בשבע השנים שעברו.

י מישאל

נשק לארצות המזרח התיכון השיב בחיוב ואמר, שלדעתו אין השעה כשרה לכך. הוא הדגיש את מטרות בריטניה: למנוע הפצתו של נשק גרעיני במזרח התיכון. ברי שכל עוד מלחמת ווייטנאם נמשכת אין וילסון מקווה, כנראה להפוגה ניכרת במלחמה הקרה ולשיפור יחסי המזרח והמערב, ואף נסיעתו של סטיוארט, שר החוץ הבריטי, למוסקבה לא העלתה הרבה תקוות בנידון זה. אבל וילסון לא העלים את דעתו על הסכנה שבציוד, ארצות כמו מצרים" בנשק רב למכביר, משום מה מוסיפים לסמוך בוואשינגטון על "מתינותו החדשה" של נאצר, עקב קשרי ה"קושרים הרבים והמסופעים נגד נאצר ומשטרו, כמוכח מן המשפטים המתנהלים עתה בקאהיר. והנה, סכנתם של "האחים המוסלמים" למשטר נאצר לא חלפה, וכן יש להניח כי מתכנני ההפיכה הקומוניסטית, הפרו-סינית, היו להם תומכים לא מעטים בצבא מלבד שלוש הגנרלים וקצינים בכירים אחדים שהועמדו לדין. אבל חזקה על נאצר שישבו לתכניו הבינלאומיים ולמזימותיו נגד ישראל בו ברגע שייפנה מרדיפת אויביו מבית. כל עוד רוסיה מספקת לו נשק ואמריקה שולחת לו עודפי מזון אין להם לקושרי הקשר אחיזה בשדרות העם הרחבות, ובמשטר רודני כשל נאצר לא תיתכן כמעט מהפכה אחרת מלבד "מהפכת חצר". בינתיים מבשרים מקאהיר, כי המשלחת הצבאית הסובייטית בראשות גנרל גרצ'קו הבטיחה לנאצר לשלוח מומחים סובייטיים למלא את מקום המומחים הגרמניים בוני הטילים.

לא ייפלא איפוא, אם במשפט ה"קושרים הקומוניסטיים מודגשת על ידי הקטיגור והרדיו המצרי ההנחה, שאין קושרים אלה קומוניסטים סתם אלא קומוניסטים פרו-סיניים דווקא.

דה-גול וישראל

ידידיה של ישראל בצרפת מרובים. אולם התקיף והמכריע שבהם היה תמיד דה-גול. הכשלוץ המסויים שנחל ב"בחירות הנשיא בצרפת (חסרו לו 7% להשגת רוב של 51%) אין בו כדי להביאו לידי פרישה, אבל יש בו כדי להפחית ממשקל הכרעותיו, אף כי